

# PENSIONS I TRANSFERÈNCIES INTERGENERACIONALS

**Ciò Patxot**

Universitat de Barcelona

**Gemma Abio**

Universitat de Barcelona

**Meritxell Solé**

Universitat de Barcelona

**Guadalupe Souto**

Universitat de Barcelona

**E**ls sistemes de transferències socials nascuts a Europa i consolidats al llarg del segle passat constitueixen, sense cap dubte, un dels grans assoliments socials de la història. Tot i que el seu desenvolupament no ha estat homogeni en tots els països, ni en nivell ni en la seva composició qualitativa, certament l'estat del benestar és un dels grans consensos de les societats europees. Es pot dir que descansa sobre quatre grans pilars que són l'educació, la sanitat, les pensions i un quart que englobaria un conjunt heterogeni d'altres prestacions socials amb diferent pes en funció del moment i del país que observem (entre d'altres s'inclouen les polítiques d'atenció a la dependència, de protecció davant l'atur, d'accés a una llar i de protecció a la família). D'acord amb les dades d'Eurostat per al 2017, a la UE, la despesa en polítiques socials suposava dos terços de tota la despesa del sector públic, equivalent a un 30,4% del PIB. Val a dir que les pensions de jubilació són, al seu torn, la

política social més important en termes de despesa, en tant que representen un 22,1% de la despesa pública total i un 10,2% del PIB. Les xifres a Espanya no són gaire diferents tot i que una mica inferiors: la despesa social i les pensions de jubilació van suposar un 28,2% i un 9,2% del PIB respectivament.

La transició demogràfica en la qual estan immersos els països occidentals condueix a un canvi dràstic en l'estructura d'edats de la població que suposa un repte a què han de fer front les societats en les properes dècades. Així, l'envelliment suposa una reducció progressiva alhora que inexorable de la ràtio entre la quantitat de persones en edat de treballar i aquelles en edats econòmicament dependents (nens i, principalment, gent gran). Això obliga a replantejar els fonaments de l'actual estat del benestar, que ha esdevingut principalment un mecanisme de transferències intergeneracionals en el qual les generacions en edat de treballar aporten la major part dels recursos per cobrir les necessitats de consum de la gent gran, així com una part de les necessitats dels més joves. Cal esmentar que Espanya és, juntament amb altres països del Sud d'Europa, dels més afectats pel procés d'envelliment, atès que presenta una de les esperances de vida més llargues del món juntament amb una de les taxes de fecunditat més baixes.

Si bé és cert que la demografia no és l'únic factor que afecta de manera clara i directa sobre el que s'anomena la "sostenibilitat" de l'estat del benestar, no ho és menys que la seva influència és determinant. En el present treball, començarem l'apartat següent, "L'estat del benestar: un sistema de trans-

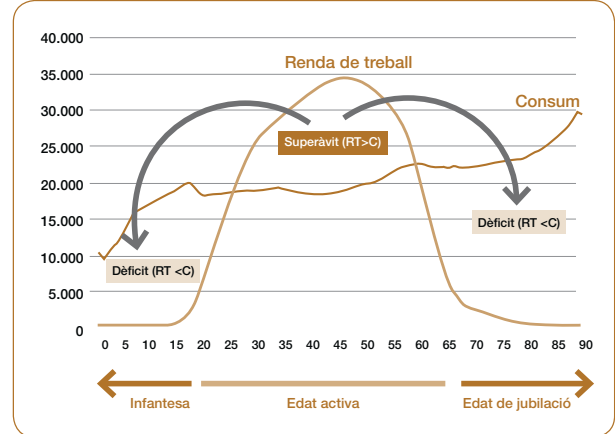
ferències intergeneracionals”, amb una anàlisi dels fonaments actuals de l'estat del benestar, justificant per què aquest és bàsicament un sistema de transferències intergeneracionals i, per tant, està fortament sotmès a l'estructura d'edats de la població. Posteriorment, a l'apartat “El sistema de pensions: lliçons passades i reptes futurs” ens centrarem en els sistemes de pensions, precisament per ser el programa més important de despesa social i un dels més afectats per l'envelliment. Es farà un breu repàs de com s'organitza el sistema de pensions a Espanya i a altres països, així com de les principals vies de reforma i els seus possibles efectes. Finalment, el darrer apartat presenta les principals conclusions.

### L'Estat del Benestar: un sistema de transferències intergeneracionals

Tot i que en els seus orígens, cap a finals del segle XIX, les primeres polítiques de benestar es poguessin concebre com a mecanismes per redistribuir renda dels més rics cap als pobres (intrageneracional), la seva evolució les ha portat a convertir-se, també, en instruments de redistribució de recursos entre generacions (intergeneracional) que conviuen en un determinat moment del temps. Resulta senzill entendre aquesta evolució si es té en compte com és el cicle vital de les persones en termes econòmics. Tal com es representa a l'eix horitzontal de la **figura 1**, *grosso modo*, podem dividir la vida d'una persona en tres grans etapes econòmicament parlant. Durant la primera (infantesa) i l'última (vellesa) la persona no té capacitat per generar rendes amb el seu treball, però necessita recursos per poder consumir i cobrir les seves necessitats. A l'etapa intermèdia (edat activa), en canvi, la persona alhora que té necessitats de consum té també la capacitat per generar els recursos necessaris. Podem concloure que, en mitjana, durant el seu cicle vital els individus haurien de generar els recursos necessaris per finançar les seves necessitats de consum. Malgrat això, a la pràctica hi haurà persones que obtindran recursos de més i d'altres que consumiran per sobre dels seus propis recursos. En qualsevol cas, és evident que un dèficit continu de tots els individus no seria sostenible i posaria la societat en una situació compromesa: com finançar el consum sense generar els recursos necessaris.

La figura 1 recull un perfil per edat de consum i renda laboral per càpita típic (en aquest cas hem representat la mitjana de set països, concretament Alemanya, Àustria, Finlàndia, Suècia, Espanya, Japó i els EUA). Les dades provenen dels anomenats Comptes Nacionals de Transferències (NTA, per les seves sigles

**Figura 1. Esquema del consum i la renda laboral al llarg del cicle vital i els mecanismes de redistribució**



**Font:** Elaboració pròpia. Els perfils de renda i consum són la mitjana de les dades de set països del projecte de National Transfer Accounts (Alemanya, Àustria, Finlàndia, Suècia, Espanya, Japó i els EUA, disponibles a [www.ntaccounts.org](http://www.ntaccounts.org)).

en anglès). Es tracta d'una metodologia desenvolupada en el marc d'un projecte internacional integrat per més de cinquanta països, i que compta amb el suport, entre d'altres, de les Nacions Unides (NU, 2013). Les NTA es construeixen per a cada país de manera consistent amb els Comptes Nacionals, però introduint-hi la variable edat. Així, s'obtenen perfils per edat de cadascun dels agregats macroeconòmics corresponents a un període concret, fet que proporciona informació valuosíssima per poder estudiar els efectes de la composició per edats de la població en l'economia.<sup>1</sup>

El que podem observar és que, mentre que el consum es distribueix d'una manera més o menys uniforme al llarg de tot el cicle vital, la generació de rendes del treball es concentra exclusivament en l'edat activa, donant lloc al que s'anomena “dèficit de cicle vital” en la infantesa i la vellesa (el consum és superior a la renda del treball), i “superàvit” en l'edat activa (el consum és inferior a la renda del treball). Així doncs, han d'existir mecanismes que permetin la redistribució de recursos des de l'edat activa cap als altres dos costats del cicle vital. Aquests mecanismes

**1** Per a una explicació més detallada del concepte i les seves aplicacions es pot consultar Lee i Mason (2011). Alguns dels resultats i aplicacions per al cas d'Espanya es poden trobar a Patxot *et al.* (2012 i 2015) i Renteria *et al.* (2016).

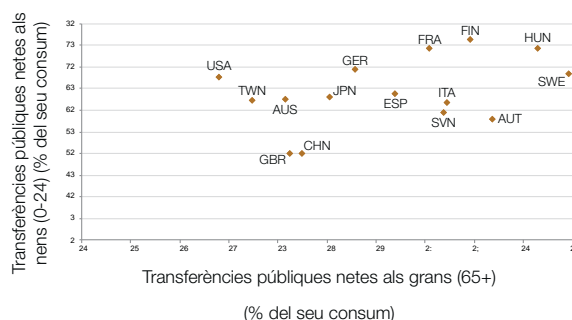
*Queda la possibilitat que sigui el sector públic qui s'encarregui de cobrir les necessitats de consum de nens i grans mitjançant transferències públiques*

s'articulen bàsicament de tres maneres: mitjançant la família, el mercat i el sector públic. El primer és previ als dos darrers: mitjançant un pacte generacional, els adults atenen les necessitats dels seus fills (a canvi que aquests facin el mateix amb els seus propis fills en el futur) i dels avis (a canvi que els fills facin el mateix amb ells en el futur). D'aquesta manera, es produeix una redistribució de recursos entre generacions (intergeneracional) de manera privada. En segon lloc, els avis poden recórrer al mercat per finançar el seu consum si abans, durant la seva vida activa, han estalviat. En aquest cas, la redistribució és clarament intertemporal, sense involucrar directament altres generacions.

Ara bé, en el cas dels infants, la possibilitat de recórrer a aquest mecanisme és pràcticament nul·la (haurien d'endeutar-se en néixer per tornar el crèdit al llarg de la seva vida adulta). Finalment, queda la possibilitat que sigui el sector públic qui s'encarregui de cobrir les necessitats de consum de nens i grans mitjançant transferències públiques. És el cas de l'educació o les ajudes per fills en el primer cas, o de les pensions de jubilació i les ajudes a la dependència en el segon. En tant que aquestes transferències s'han de finançar amb impostos, que graven sobretot la renda o algun altre indicador relacionat (consum, propietat...), recauen majoritàriament en la gent activa. Per tant, de nou es tracta d'un mecanisme que implica la redistribució entre diferents generacions.

Curiosament, tot i que la redistribució cap als grans es pot fer mitjançant els tres mecanismes mencionats, mentre que per a la infantesa és més difícil recórrer al mercat, el cert és que el paper del sector públic ha estat, i continua estant, molt més important en la distribució cap als avis. És a dir, en el cas dels infants, el finançament de les seves necessitats recau en la seva major part sobre les famílies, mentre que en el cas dels avis, és el sector públic el que té el protagonisme, molt per sobre de la família i del mercat.

**Figura 2. Ràtio entre les transferències públiques rebudes i el consum de nens (0-24 anys) i avis (+65 anys) en diferents països**

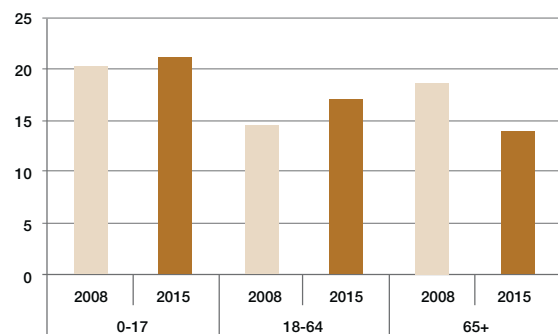


**Font:** Elaboració pròpia a partir de les dades de NTA ([www.ntaccounts.org](http://www.ntaccounts.org)). Les dades es refereixen als anys 2003 (Suècia-SWE), 2004 (Japó-JPN), 2005 (Hongria-HUN), 2006 (Finlàndia-FIN), 2007 (Regne Unit-GBR i China-CHN), 2008 (Alemanya-GER; Itàlia-ITA i Espanya-ESP), 2010 (Austràlia-AUS; Àustria-AUT; Eslovènia-SVN i Taiwan-TWN) i 2011 (França-FRA i Estats Units-USA).

A partir de les dades del projecte NTA disponibles per a diferents països, a la **figura 2** es representen les transferències públiques rebudes per infants (0-24 anys) i avis (65 i més) en proporció al seu propi consum en diferents països del projecte NTA a dalt esmentat. La figura resulta força entenedora. Només als Estats Units els infants reben més transferències públiques en proporció al seu consum que la gent gran (un 38% en front del 28%). Val a dir que el finançament del consum dels infants als Estats Units és semblant al de Suècia, considerat tradicionalment com un dels països amb més polítiques familiars (bastant superiors a altres països europeus com ara Espanya). Però en el cas dels avis, és a Europa on el sector públic representa el paper principal. A Suècia, les transferències públiques que rep la gent gran s'acosten al 100% del seu consum, i en tots els casos a excepció del Regne Unit, aquest percentatge se situa per sobre del 50%.

Recentment, diferents organitzacions internacionals han alertat sobre la situació de desprotecció d'infants i joves a molts països desenvolupats, que s'han vist afectats de manera especialment negativa per la crisi econòmica. Això ha estat en bona part la conseqüència de la feblesa de les polítiques públiques adreçades a la protecció de la família i la infantesa (Unicef, 2014 i 2016; Save the Children, 2016; European Anti-Poverty Network, 2015). Per contra, els sistemes de pensions han actuat com a

**Figura 3. Percentatge de població en risc de pobresa a la UE per grups d'edat**



**Nota:** Les dades es refereixen a la UE-27 (no inclou Croàcia, que el 2017 encara no s'hi havia incorporat).

**Font:** Eurostat, Enquesta EU-SILC.

xarxa de seguretat per a la gent gran, que, d'aquesta manera, s'ha vist molt menys afectada relativament per les condicions econòmiques adverses en el mercat de treball. Aquesta situació es pot observar a la **figura 3** on, a partir de les dades d'Eurostat, es presenta el canvi en el percentatge de població en risc de pobresa per grups d'edat a la UE entre 2008 i 2015. D'una banda, s'observa que el risc de pobresa és considerablement més elevat per als nens, situació que encara ha empitjorat amb la crisi. Per contra, la gent gran ha millorat la seva posició relativa, i el seu risc de pobresa s'ha reduït fins i tot per sota del de la gent en edat de treballar.

De l'anàlisi feta fins aquí es conclou, d'una banda, que l'estat del benestar és prou consolidat als països europeus, inclosa Espanya, i que el sistema de pensions és, amb diferència, el programa de despesa més important. D'altra banda, que l'estat del benestar és, en una gran part, un sistema de transferències intergeneracionals, que en cada moment del temps transfereix recursos de la gent activa cap als nens i, sobretot, cap a la gent gran. Aquest biaix a favor de la gent gran s'explica precisament per la importància de les pensions de jubilació, tot i que també altres despeses socials com la sanitat beneficien especialment la gent gran. Ara bé, l'existència d'aquest biaix posa de manifest la importància de considerar els greus efectes que pot comportar l'envelliment de la població: la reducció de la ràtio entre les persones en edat activa i les persones grans exigirà, si res no canvia, un esforç cada vegada més alt de les

primeres per fer front a les necessitats de consum de les segones.

### **El sistema de pensions: lliçons passades i reptes futurs**

Com s'esmentava a dalt, els programes de pensions públiques són, amb diferència i a gairebé tots els països europeus, el principal programa de despesa social. Val a dir que es poden identificar diferents tipus de pensions així com d'organització del sistema. En primer lloc, respecte els tipus, és important distingir entre les anomenades pensions no contributives o assistencials i les pensions contributives. Les primeres, existents en pràcticament tots els països, són més aviat un programa de rendes mínimes, molt inspirades en la concepció *à la Beveridge* que tots els ciutadans han de comptar amb un mínim que els asseguri la supervivència. Tanmateix, es tracta normalment de pensions de molt baixa quantia, iguals per a tothom i destinades a aquelles persones que no poden accedir a les prestacions contributives i que no compten amb altres ingressos. Les pensions contributives, en canvi, són prestacions a les quals s'accedeix després d'un període mínim de cotització, i la seva quantia està relacionada, d'una manera més o menys forta, amb les contribucions prèvies al sistema, tot i que sovint incorporen elements redistributius.

En segon lloc, respecte a l'organització dels sistemes públics de pensions, val a dir que a Europa pràcticament tots són sistemes de repartiment, la qual cosa vol dir que les prestacions que reben els pensionistes en cada període es financen amb les cotitzacions dels treballadors en el mateix període. No es tracta, doncs, d'un sistema de capitalització on les contribucions s'estalvien, i és per això que el sistema redistribueix renda intergeneracionalment, i no pas intertemporalment. Tanmateix, es poden trobar diferències rellevants en l'organització dels sistemes de pensions públics en diferents països. A Bèlgica, Portugal i Espanya, el sistema de pensions és de benefici definit, on la pensió es determina en el moment de l'alta ateses les condicions legals vigents i es manté durant la resta de la vida. Suècia, i més recentment Itàlia, organitzen les seves pensions públiques com un sistema de comptes nociònals, on cada persona posseeix un compte virtual on hi són reflectides totes les cotitzacions que ha fet al llarg de la seva vida laboral, i la seva pensió es calcula a partir d'aquest compte i l'esperança de vida en el moment de la jubilació. A Alemanya, per obtenir la pensió d'entrada fan servir un sistema de punts, i França

combina el sistema de benefici definit amb un sistema de punts a l'estil d'Alemanya. Per últim, val la pena assenyalar que en alguns països com Dinamarca i Holanda, el sistema de pensions és principalment gestionat mitjançant plans ocupacionals obligatoris gestionats privadament i, per tant, basats en la capitalització de les cotitzacions.

La principal raó al rerefons del debat sobre la sostenibilitat de les pensions finançades via repartiment present arreu d'Europa és l'envelliment, que incrementa considerablement l'esforç que han de fer les societats amb vista a mantenir unes prestacions adequades per a la gent gran. No obstant, hi ha també altres factors darrere l'evolució de la despesa en pensions que cal considerar. De cara a comprendre millor quins són aquests factors i la seva importància, resulta molt útil la següent descomposició de la despesa total en pensions de jubilació en relació amb el PIB:

$$[1] \quad \frac{DP}{PIB} = \frac{NP \times pm}{L \times h}$$

És a dir, la despesa total en pensions no és més que el producte del nombre de perceptors (*NP*) multiplicat per la pensió mitjana (*pm*), mentre que el PIB resulta del producte del nombre de treballadors (*L*) i la seva productivitat mitjana (*h*). Multiplicant i dividint el segon terme de l'equació [1] per la població en edat de jubilació (*PEJ*) i la població en edat de treballar (*PET*) i reordenant resulta:

$$[2] \quad \frac{DP}{PIB} = \frac{PEJ}{PET} \times \frac{PET}{L} \times \frac{NP}{PEJ} \times \frac{pm}{h}$$

És a dir, la despesa en pensions de jubilació en termes de PIB resulta ser el producte de tres tipus de factors. En primer lloc, un *factor demogràfic*, que és la taxa de dependència demogràfica dels grans, és a dir, la ràtio entre el nombre de gent en edat de jubilació i en edat de treballar. En segon lloc, un factor de mercat de treball, que és la *taxa d'ocupació*, definida com la ràtio entre els ocupats i la població en edat activa (que apareix invertida a l'equació [2], indicant que una major taxa d'ocupació reverteix, *ceteris paribus*, en una menor despesa en pensions en termes de PIB. Per últim, agrupem els dos últims elements en el que es pot anomenar un factor institucional, que té a veure amb les característiques del sistema de pensions. D'una banda, la *taxa de cobertura* del sistema (nombre de pensio-

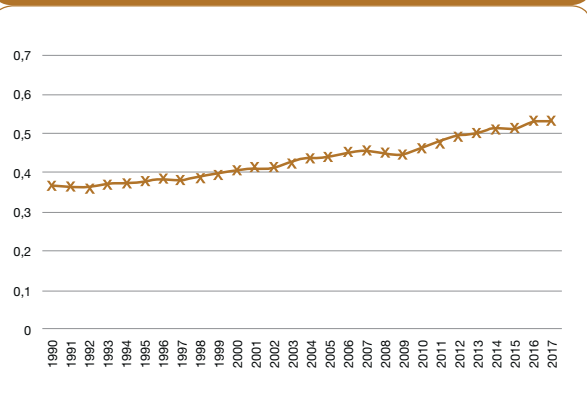
nistes en relació amb la població en edat de jubilació). De l'altra, la que es pot anomenar *taxa de substitució* de les pensions, definida com la relació entre la pensió mitjana i la productivitat mitjana de l'economia.

Aquesta descomposició resulta molt entenedora amb vista a analitzar l'evolució futura de l'esforç que la societat ha de dedicar al pagament de les pensions de jubilació de repartiment. D'una banda, com efectivament se'n parla sovint, l'evolució demogràfica representa un paper crucial. D'acord amb les dades de l'INE, la taxa de dependència demogràfica ha crescut 4,5 punts percentuals a Espanya en els últims vint anys, però el creixement serà molt més acusat en les properes dècades. Segons l'últim *Ageing Report* de la Comissió Europea (CE, 2018), la taxa de dependència dels grans passaria del 28,6% del 2016 fins al 61,9% el 2050 i al 53,2% el 2060. És a dir, només amb l'envelliment i si la resta de factors no canvien, la despesa en pensions podria arribar a ser el doble en termes del PIB d'aquí a mitjans de segle.

No obstant això, s'ha de mirar també l'evolució dels altres factors i veure si podrien compensar, almenys en part, el fort increment de despesa que s'espera a causa de l'envelliment. Per una banda, cal esperar que el mercat de treball millori i que, per tant, l'increment de la taxa d'ocupació contribueixi a contenir l'increment de despesa. Amb tot, amb això no n'hi haurà prou per compensar completament l'efecte de l'envelliment. Els números són senzills. La taxa d'ocupació a Espanya és actualment de les més baixes d'Europa (al voltant del 60%), mentre que Suècia presenta la més alta (75%). Posem per cas que Espanya pogués incrementar la seva taxa d'ocupació al nivell de la de Suècia. Això suposaria que el factor mercat de treball a l'equació [1] es reduiria d'un 1,7 a un 1,3, per sota del 25%, quan l'increment que s'espera pel factor demogràfic està molt per sobre (fins i tot superior al 100%).

Queda doncs, mirar cap al factor institucional, és a dir, el disseny del sistema de pensions i, en particular, les condicions d'accés a les pensions així com la quantia de les prestacions. Quant a la taxa de cobertura, sense canvis legislatius no es pot esperar una disminució a mitjà termini, sinó més aviat al contrari. Atès que la participació laboral de les dones es va incrementar considerablement a Espanya a les últimes dècades, cada vegada més dones arribaran a l'edat de jubilació amb drets de pensió contributiva, a diferència de les dècades passades.

**Figura 4. Evolució de la ràtio entre pensió mitjana de jubilació i salari mitjà de l'economia**



**Font:** Elaboració pròpia a partir de les dades de la Seguretat Social i l'OCDE.

Respecte la quantia de les prestacions, val la pena observar la **figura 4**, on es mostra l'evolució de la relació entre la pensió mitjana de jubilació i el salari brut mitjà de l'economia al llarg de les últimes dècades. El 1990 la pensió de jubilació representava menys d'un 37% del salari mitjà, mentre que el 2017 estava per sobre del 53%, el màxim de tot el període observat. El creixement d'aquesta ràtio ha estat pràcticament continu, sense que les nombroses reformes introduïdes al llarg d'aquest període hi hagin afectat significativament.

Així doncs, no resulta difícil comprendre que tots els països estiguin immersos, des de fa anys, en la discussió sobre diferents vies de reforma per contenir el creixement de la despesa en pensions i intentar garantir la seva sostenibilitat financera. Tot i que les mesures concretes endegades varien entre països, val la pena esmentar algunes característiques comunes. En primer lloc, pràcticament a tots s'han posat en marxa reglamentacions per endarrerir l'edat de jubilació. És el cas també d'Espanya, que segons estableix la reforma aprovada el 2011, passarà a considerar els 67 anys, en comptes dels 65, com l'edat ordinària per accedir a la pensió de jubilació. Paral·lelament, s'han endegat altres mesures per limitar la jubilació anticipada i incentivar la jubilació diferida. L'efecte d'aquest tipus de mesures sobre l'evolució de la despesa en termes de PIB segons l'equació [1] és bastant immediat. D'una banda, es redueix la taxa de dependència demogràfica al reduir-se la població en edat de jubilació (només els de 67 i més), alhora que s'incrementa la gent en edat de treballar. D'altra banda,

es contindria també el creixement del nombre de pensionistes.

Un segon grup de reformes van dirigides a incrementar la contributivitat dels sistemes, és a dir, la relació entre les contribucions i la pensió rebuda. Aquestes mesures es justifiquen sovint argumentant que cal incrementar la responsabilitat dels individus en el sistema, que és concebut més aviat com un mètode d'estalvi obligatori que com un sistema de cobertura de rendes. A Espanya, per exemple, s'han implementat diverses mesures en aquest sentit, com incrementar el nombre d'anys utilitzats per calcular la base reguladora que després determina la pensió, o donar un pes més proporcional al nombre d'anys cotitzats. En qualsevol cas, com es veu a la taula 1, encara hi ha diferències importants en aquest aspecte entre els sistemes dels diferents països.

En tercer lloc, però no menys important, la major part dels països han anat introduint algun tipus de mecanisme per tenir en compte el balanç entre les despeses i els ingressos del sistema. Es tracta dels coneguts com a "factores d'ajust automàtic" i els "factores de sostenibilitat", que pretenen adaptar el sistema al creixement de l'esperança de vida. Com es veu a la **taula 1**, països com Itàlia i Portugal han lligat l'edat de jubilació a l'esperança de vida, mentre que d'altres com França o Suècia deixen fixa l'edat de jubilació i ajusten la quantia de les pensions. Espanya també va optar per aquesta segona possibilitat el 2013, quan va aprovar la llei que desenvolupava el disseny i l'aplicació del factor de sostenibilitat del sistema anunciat en la reforma de 2011.

Tanmateix, va completar-lo amb un altre mecanisme que actuava ajustant també la quantia de les pensions ja causades, i no només les de nova creació per assegurar l'equilibri financer del sistema. Es tracta de l'anomenat índex de revalorització de les pensions (IRP), que substituïa l'índex de preus al consum (IPC) per a l'actualització anual de les pensions, i que tenia en compte el balanç d'ingressos i despeses de la Seguretat Social. Com a conseqüència, del 2014 al 2018, les pensions es van revaloritzar el 0,25% anual, el líndar mínim establert per la llei de 2013, atès que el valor de l'IRP estava per sota d'aquest valor. No obstant això, a mitjan 2019 i enmig d'un fort clima de protesta social, el Parlament espanyol va aprovar l'eliminació de l'IRP, alhora que endarreriria l'aplicació del factor de sostenibilitat fins el 2023 (inicialment prevista per al 2019).



**Taula 1. Característiques del sistemes públics de pensions de jubilació en diferents països**

					Factor de sostenibilitat	
	Nombre anys per al càlcul de la pensió (1)	Taxa d'acumulació anual (%) (2)	Revalorització anual de les pensions (3)	Factor d'ajust automàtic (4)	Quantia de la pensió segons esperança de vida	Edat de jubilació segons esperança de vida
<b>Alemanya</b>	VL	0.97	W+FS	VPP		
<b>Àustria</b>	26-40	1.78	P			
<b>Bèlgica</b>	VL	1.33	P			
<b>Espanya</b>	U(25)	1.82 (v)	IRP(*)	IRP(*)	sí	
<b>França</b>	M(25)/VL	1.16/0.51	P		sí	
<b>Itàlia</b>	VL	1.46	P		sí	sí
<b>Portugal</b>	VL	2.3-2 (s)	P+PIB		sí	sí
<b>Suècia</b>	VL	0.95 (s)	W	MAB		
<b>Canadà</b>	VL(83%M)	0.64				
<b>Japó</b>	VL	0.55				
<b>EUA</b>	M(35)	0.75				

**Notes:** (1) Nombre d'anys de cotitzacions passades que es tenen en compte per al còmput de la pensió. VL = salari mitjà de tota la carrera laboral completa; M(x) = els millors x anys de tota la vida laboral; U(25) = els últims 25 anys, si bé s'està en període transitori des dels últims 20. A França, es consigna en primer lloc el valor corresponent al sistema bàsic i en segon lloc el sistema ocupacional obligatori.

(2) Percentatge de pensió que s'acumula per cada any cotitzat. (v) = varia amb el nombre d'anys treballats; (s) = varia en funció del salari. A França, es consigna, en primer lloc, el valor corresponent al sistema bàsic i, en segon lloc, el sistema ocupacional obligatori.

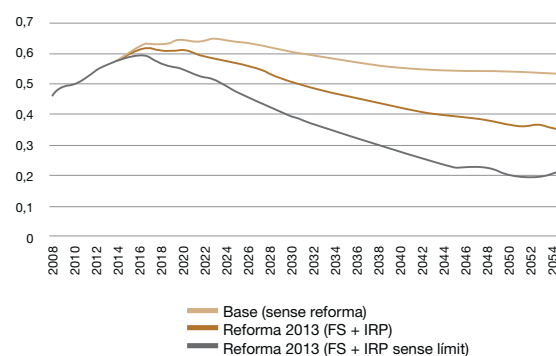
(3) És l'índex utilitzat per actualitzar cada any el valor de les pensions ja existents en el sistema. W = creixement dels salaris; FS = factor de sostenibilitat; P = índex de preus; IRP = índex de revalorització anual, calculat cada any en funció del balanç de la Seguretat Social.

(4) VPP = el valor de cada "punt de pensió" acumulat es multiplica per un factor que té en compte la ràtio pensionistes/cotitzants; IRP = índex de revalorització anual de les pensions, que es calcula tenint en compte el balanç del sistema; (\*) Va ser eliminat el 2019; MAB = mecanisme de balanç automàtic que redueix la revalorització de les bases de cotització en cas que el sistema tingui dèficit per aconseguir l'equilibri.

**Font:** Reproduïda de Patxot et al. (2018).

Val a dir que s'esperava que la reforma de 2013, que introduïa el factor de sostenibilitat per ajustar les noves pensions i l'IRP per ajustar les ja existents, tingués un efecte important en la contenció de la despesa total. Solé, Patxot i Souto (2018), emprant un model de microsimulació amb comportament amb dades de la Mostra Continua de Vides Laborals de la Seguretat Social, estimaren que, per al Règim General de la Seguretat Social, la ràtio entre la pensió mitjana i el salari mitjà de l'economia es mantindria considerablement per sota de l'escenari sense aquesta reforma, com mostra la **figura 4**. En particular, el 2040 per exemple, aquesta ràtio arribaria al 50% sense reforma, mentre que quedaria en un 42% després de l'aplicació successiva de l'IRP des del 2014 i del factor de sostenibilitat des del 2019. Les autores també van analitzar quin hauria estat l'impacte d'aplicar l'IRP sense el llindar mínim, cosa que, atesa la situació tan negativa que s'espera en el balanç de la Seguretat Social, suposaria una retallada considerable de les pensions any rere any, amb la qual cosa la taxa de substitució cauria de manera més dràstica (fins un 28% el 2040).

**Figura 5. Projecció de la ràtio entre pensió mitjana de jubilació i salari mitjà amb la reforma de 2013**



(\*) Aquesta ràtio no és exactament la mateixa que la calculada a la figura 3, atès que utilitza la pensió de jubilació del Règim General, i la base de cotització mitjana registrada per la Seguretat Social en la MCVL en comptes del salari.

**Font:** Solé, Patxot i Souto (2018).

**Taula 2. Projeccions de la despesa en pensions a Espanya amb horitzó 2050 (en % del PIB)**

Estudi (despesa considerada)		Factor mercat de treball	Factor	Factors Institucionals	Despesa en pensions
<b>Ageing Report (2015)</b> (Total pensions contributives)	2013	54,50	27,00	C = 107,70 B = 59,70	<b>11,80</b>
	2050	73,60	62,00	C = 97,89 B = 40,20	<b>12,30</b>
<b>Conde (2017) Conde (2017)</b> (Total pensions contributives)	2016	61,00	28,80	C-R = 23,00	<b>10,86</b>
	2050	73,00	60,20	C-R = 21,00	<b>17,40</b>
<b>Hernández de Cos, Jimeno i Ramos (2017)</b> (Total pensions contributives)	2016	55,8	D-C = 30,7		<b>10,70</b>
				B = 0,44	
	2050	70,00	D-C = 72,5		<b>a) 19,40 b) 11,00</b>
				a) B = 0,44 (constant) b) B = 0,25 (ad hoc)	
<b>Patxot, Solé i Souto (2017)</b> (Pensions jubilació)	2013	72,50*	23,10	C = 65,00* B = 55,50	<b>11,84*</b>
	2050	80,65*	61,90	C = 88,40* B = 34,60	<b>23,21*</b>

**Notes:** WL = massa salarial total de l'economia; TO = taxa d'ocupació; D = taxa de dependència demogràfica; C = taxa de cobertura; R = taxa de reemplaçament de la pensió mitjana en relació amb la productivitat mitjana; B = taxa de substitució de la pensió mitjana en relació al salari mitjà.

\* Els resultats de Patxot, Solé i Souto (2017) no es refereixen a la població total, sinó a la que té relació amb la Seguretat Social, ja que fan servir la MCVL com a punt de partida per a la seva anàlisi de microsimulació. Paral·lelament, obtenen la despesa en pensions de jubilació en percentatge de la massa salarial i no del PIB com la resta d'estudis.

**Font:** Reproduïda de Patxot, Solé i Souto (2018), taula 5.2, que inclou més detalls.

Són diversos els treballs que projecten l'evolució de la despesa en pensions contributives del sistema espanyol utilitzant diferents models de simulació.

La **taula 2** resumeix els resultats en la mesura en què són comparables. El mateix *Ageing Working Group* de la Comissió Europea actualitza periòdicament les seves previsions per a tots els països de la Unió Europea. En l'informe del 2018, s'esperava un increment de les pensions contributives des del 12,2% fins al 13,9% del PIB. Un increment moderat, però s'ha de tenir en compte que no considerava l'eliminació de l'IRP aprovada el 2018 i que, com es mostra a la figura 4, té un efecte en limitar el creixement de les quanties de les pensions. Hernández de Cos, Jimeno i Ramos (2017), del Banc d'Espanya, van estimar que, tot i amb un creixement de la taxa d'ocupació fins el 70%, si la taxa de substitució es manté constant als nivells del 2015, la despesa en pensions pujaria fins el 19,4%

del PIB. Un resultat semblant al de Conde (2017), que obtenia un increment de fins el 17,4%.

## Conclusions

L'estat del benestar redistribueix renda intrageneracionalment (de rics cap als pobres), però en intervenir en la manera en què els individus i les famílies financen les seves necessitats de consum al llarg del cicle vital, també realitza redistribució intergeneracional (entre diferents grups d'edat que conviuen en un determinat moment del temps). En concret, les dades dels Comptes Nacionals de Transferències mostrades en aquest treball indiquen que l'estat del benestar està socialitzant el cost de la gent gran en major mesura que el dels infants, que segueix en gran part sent responsabilitat de les famílies. Aquesta asimetria genera una altra forma de redistribució de famílies amb fills a famílies sense fills, poc considerada en el debat sobre la sostenibilitat de l'estat del benestar.



De fet, el debat s'ha centrat fonamentalment en la sostenibilitat del sistema de pensions davant la imminent jubilació del *baby boom*, que porta a l'envelliment de la població. La reforma iniciada el 2011 i completada el 2013 anava –amb més o menys encert– dirigida a afrontar aquest problema introduint, entre altres mesures, un mecanisme automàtic d'ajust de les quanties de les pensions. No obstant això, la protesta social ha frenat l'aplicació d'aquest mecanisme, deixant el problema en mans dels futurs decisors polítics.

L'envelliment de la població fa difícil sostenir un estat del benestar clarament esbiaixat cap a la gent gran. La solució no és senzilla, però hauria de tenir en compte el conjunt del sistema. Retallar pensions no és una política desitjable, però si no prioritzem combatre la pobresa infantil i fomentar la qualitat de l'educació, les pensions futures també seran precàries. ■

## Referències

- Abio, G., C. Patxot, E. Rentería i G. Souto** (2015). "Taking care of our elderly and our children: Towards a balanced welfare state?", A: M. Gas-Aixendri, R. Cavallotti (eds.). *Family and sustainable development*, Thomson Reuters/Aranzadi, pàg. 57-71.
- CE** (2018). *The 2018 Ageing Report. Economic and Budgetary Projections for the 28 EU Member States (2016-2070)*. Institutional Paper 079, Unió Europea.
- Conde, I.** (2017). *Medidas para restaurar (o no) la sostenibilidad financiera de las pensiones. Fedea policy papers*, 2017/4.
- European Anti-poverty Network** (2015). *El Estado de la pobreza. Seguimiento del indicador de riesgo de pobreza y exclusión social en España, 2009-2014*.
- Duran Heras, A.** (2015). "Las reformas de pensiones en Europa". Seguridad Social Activa, [http://www1.seg-social.es/ActivInternet/Opinion/REV\\_027285](http://www1.seg-social.es/ActivInternet/Opinion/REV_027285).
- Hernández de Cos, P., J.F. Jimeno i R. Ramos** (2017). *El sistema público de pensiones en España: Situación actual, retos y alternativas de reforma*. Documentos Ocasionales núm. 1701, Banco de España.
- Lee, R. i A. Mason** (eds). *Population Aging and the Generational Economy. A Global Perspective*, Edward Elgar.
- Patxot, C., E. Rentería, M. Sánchez-Romero i G. Souto** (2012). "Measuring the Balance of Government Intervention on Forward and Backward Family Transfers using NTA Estimates: The Modified Lee Arrows", *International Tax and Public Finance*, 19, 442–461.
- Patxot, C., M. Solé i G. Souto** (2018). "Cap a un nou estat del benestar: Sostenible, adequat i equitatiu", *Publicació del 3r Congrés d'Economia i Empresa de Catalunya, Cap a un model eficient i equitatiu*. 7e eix: "L'Estat del benestar: Nivell i perspectives". [http://www.coleconomistes.cat/MAILS/DOCS/7\\_Web\\_EIX7.pdf](http://www.coleconomistes.cat/MAILS/DOCS/7_Web_EIX7.pdf)
- Patxot, C., E. Rentería i G. Souto** (2015). "Can We Keep the Pre-crisis Living Standards? An Analysis Based on NTA Profiles in Spain", *Journal of Economics of Ageing*, 5, 54–62.
- Rentería, E., Souto, G., Mejía-Guevara I. i Patxot, C.** (2016) "The Effects of Education on the Demographic Dividend", *Population and Development Review*, 42, 651–671.
- Solé, M., G. Souto i C. Patxot** (2019). "Sustainability and adequacy of the Spanish pension system after the 2013 reform: a microsimulation analysis", *Hacienda Pública Española*, 228. 109-150 (1).

**UN** (2013). *National Transfer Accounts manual: Measuring and analysing the generational economy in 2013*. United Nations Population Division, Department of Economics and Social Affairs, Nova York, 2013.

**UNICEF** (2014). *Children of the Recession The impact of the economic crisis on child well-being in rich countries*. Innocenti Report Card, 12. UNICEF Office of Research, Florència.

**UNICEF** (2016). *Fairness for Children: A league table of inequality in child well-being in rich countries*. Innocenti Report Card 13, UNICEF Office of Research, Florència.

**Save the Children** (2014). *Child Poverty and Social Exclusion in Europe. A matter of children's rights*. Save the Children, Bègica.